

Norbert Happ in het veld.

ZWIJNENBEHEER VOLGENS HAPP

Tekst: Reinier Broeks
Foto's: Norbert Happ / Reinier Broeks

*Door de jacht is de mens mens geworden
Willen beheren verplicht tot jagen
Wilde zwijnen jagen als een wolf*

Onderin de woning is het kantoor van Norbert Happ (1938). Wat bij binnenkomst direct opvalt, is de standaard met daarop het opengeslagen boek van Rien Poortvliet. Happ geeft aan dat hij een groot fan van Rien Poortvliet is vanwege de biologische correctheid, maar zeker ook vanwege de sfeer. Dat Norbert Happ gewend is om te praten, blijkt uit het feit dat hij, zonder dat ik nog maar één vraag heb gesteld, begint over de

opwarming van de aarde en de relatie daarmee tot wilde zwijnen. Volgens Happ loopt de toename van het aantal zwijnen gelijk met de opwarming van de aarde. Hij noemt de huidige veranderingen in de natuur een revolutie. Twee decennia terug waren er veel meer vogels en muggen dan nu. Vroeger werd hij gek van de koekoek; nu heeft hij er al twee jaar niet een meer gehoord.

Wanneer u dat zo zegt, veronderstelt u dan, dat er door de opwarming van de aarde meer zwijnen zijn?

In ieder geval wel wanneer het gaat om de geografische verspreiding. Tot voor 10-15 jaar geleden was er nauwelijks een zwijn in Scandinavië te vinden. Vanwege de veranderende omstandigheden komt de noordgrens van hun verspreiding steeds hoger te liggen. Dat geldt overigens ook voor de hoogste in berggebieden. Ook daar komt de bovengrens steeds hoger te liggen. Door de klimatologische veranderingen zijn er tegenwoordig zo om het jaar of zelfs jaarlijks, mastjaren. Vroeger was dat zo eens in de

*“Schouderhoogte rond de 150 cm, ietwat voorovergebogen houding
Kijkt doorlopend schrander om zich heen
Mooie zilvergrijs haar onder een versleten hoedje
Gedraagt zich solitair en tamelijk dominant maar duldt andere mannetjes in zijn omgeving
Laat geregeld een stevig geluid horen, daarbij fier rechtopstaand
Is duidelijk de leider wanneer dat wordt verwacht”*

6 à 7 jaar. Ook de hoeveelheid mast is groter. Per 100 hectare valt er in goede mastjaren 5000 kilo. Dat heeft enorme gevolgen voor de toename van de aantallen. Uiteraard heeft ook de schaalvergroting in de landbouw gevolgen. In Mecklenburg-Vorpommeren zijn maïsvelden van 100 hectare aaneengesloten geen uitzondering meer. De reactie van de beheerders, denk aan landelijke en regionale overheden, aan Jagdgenossenschaften, is uitermate belangrijk. Hoe gaan zij om met die veranderingen?

Happ noemt zichzelf de schakel tussen wetenschap en jacht. Bovenal is hij jager en natuurbeschermer; al ruim 40 jaar in zijn geliefde Kottenforst. Kottenforst ligt onder de rook van Bonn, ingeklemd tussen de A565 en de Rijn. Happ woont in het aangrenzende Wachtberg-Pech waar hij na zijn studie is gaan wonen. Norbert Happ is bekend vanwege zijn boek Hege und Bejagung des Schwarzwildes (Het beheer en de bejaging van zwartwild). Dat boek verscheen voor het eerst in 2002 en is in 2007 in een tweede herziene druk verschenen. Happ is nu bezig met de derde herziene uitgave en ver-

wacht dat tegen het einde van de zomer de nieuwe versie klaar is.

Wat is het grootste verschil tussen de huidige en de nieuwe uitgave?

Er zijn in de achterliggende jaren diverse studies gedaan naar zwartwild, en er zijn nieuwe feiten bekend over bijvoorbeeld hun nachtelijke tochten, maar het grootste verschil zit hem waarschijnlijk in mijn visie op het schieten van zeugen (Bachen). Waren er voorheen redenen om volwassen vrouwelijke zwijnen te schieten, nu zie ik die niet meer. Zeugen moeten ontzien worden, omdat er al voldoende afschot is vanwege fouten die worden gemaakt bij het aanspreken van zwartwild op druk- en drijfjachten. Een zeug is direct of indirect verantwoordelijk voor de rottestructuur. Een zeug met frislingen (biggetjes) is de kleinst mogelijke vorm van een rottestructuur. Wanneer die zeug wordt geschoten, is de kans groot dat de overlevende biggen van 7 maanden oud al beslagen worden. Door het ontbreken van sturing is de kans op extra schade groot. In bijna alle gevallen is de oudste zeug de leidzeug (Leidbache).

De wilde zwijnen worden geormerkt.

LÜNENBURGER-MODEL

De richtlijnen van het Lüneburger-model (1980), oorspronkelijk naar Norbert Teuwsen

- 1 Zwijnen met een ontweid gewicht van meer dan 50 kilo mogen niet geschoten worden. De jacht- en beheercombinaties staat het vrij deze gewichtsgrens naar onder bij te stellen. Bijstelling van de bovengrens mag niet met meer dan 10%
- 2 Uit een rotte moet altijd het zwakste stuk worden geschoten
- 3 Zwijnen die alleen rondtrekken mogen niet geschoten worden tenzij ze ziek, bont gekleurd of bejaagbare keilers zijn
- 4 Bonte en zieke zwijnen moeten, met inachtneming van weidelijkheid en wettelijke regels, het hele jaar door geschoten worden; ongeacht hun gewicht
- 5 Frislingen (biggetjes) moeten vroegtijdig en sterk bejaagd worden. Zodra hun pyjama-pakjes zijn verdwenen moet met de jacht worden begonnen
- 6 Van de overlopers moeten in eerste instantie de zwakke exemplaren worden geschoten. Mannelijke overlopers moeten zo mogelijk gespaard worden. De gewichtsgrens van 50 kilo moet in de zomer buiten beschouwing gelaten worden
- 7 Het verdient de aanbeveling om te zorgen voor een bestand met ervaren zeugen
- 8 Indien noodzakelijk kunnen beheersgroepen (in Nederland WBE's of FBE's) het afschot voor solitaire zeugen vrijgeven per 1 november. Het afschot mag alleen plaatsvinden bij een aanzit- of bersjacht
- 9 De voorkeur moet uitgaan naar zeugen die buiten het seizoen, in de periode tussen 1 juli en 30 november, nog biggen hebben geworpen. Het liefst met al hun nakomelingen
- 10 Groepskeilers zijn binnen de WBE's met beperkte hoeveelheid vrij te geven en vanaf 1 september te bejagen. Als bejaagbaar gelden keilers die ten minste 5 jaar oud zijn of meer dan 100 kilo wegen (ontweid gewicht)
- 11 Van 1 februari tot 15 juni is er absolute jachtrust. Het afschot van overlopers in de periode van de grotere zwijnen zal in de praktijk jacht gedurende het hele jaar opleveren met de bekende negatieve uitwerking. In tijden van schade kan men tussen 1 februari en 31 maart met inachtneming van de gewichtsgrens van 50 kilo, biggen van het voorjaar van het lopende jachtjaar, geschoten worden. Van 1 april tot 15 juni zijn alleen zwijnen met een ontweid gewicht tot 25 kilo vrij. Om te voorkomen dat er onvoorziene schade optreedt in de periode van 1 februari tot 15 juni kan verzocht worden aan de WBE om toch een paar sterkere stukken te schieten
- 12 De bejagingsintensiteit moet zich richten op de bestandsontwikkeling en wordt door de WBE's geregeld. Een afschotplan moet volgens de volgende richtlijnen worden opgezet:
 - Sterke zwijnen, inclusief keilers in de rotte, 10%
 - Zwijnen onder de 50 kilo – overlopers 20% (ten hoogste)
 - Biggen 70% (ten minste)
 Als richtlijn geldt: per 3-4 biggen 1 overloper

Het Lüneburger-model is volledig gebaseerd op de vrijwilligheid van jagers en de WBE's in het toenmalige district Lüneburg. De resultaten hebben uiteindelijk landelijke erkenning gekregen. Het verlangt een hoge mate aan daadkracht en van verantwoordelijkheidsgevoel. In loyaliteit aan het model ligt de basis voor succes van goed zwartwildbeheer.

Voorwaarde is wel dat ze nog jongen kan krijgen. Lukt dat niet meer, dan gaat ze uit de groep en neemt de op één na oudste zeug haar taken waar. Valt een (leid) zeug weg, dan is de structuur en de rust weg. De meeste schade ontstaat in het veld door ongecontroleerde rotten. Wil je overzicht, rust en beperkte schade in je veld? Laat dan alle (volwassen) zeugen lopen.

Wanneer u in de openbaarheid verschijnt, of dat nu op een congres van het Bayerische Jagdverband is of op een bijeenkomst van een WBE, u praat eigenlijk altijd over het Lüneburger-model (zie inzet). Wat is daar zo speciaal aan?

Het Lüneburger-model is een beheersmodel wat zich in eerste instantie niet richt op aantallen zwijnen in een gebied maar op alles er omheen om zo een optimale populatie te bereiken. Pas op het laatste punt, punt 12, is er sprake van percentages. Dat vooronderstelt uiteraard tellingen en concrete aantallen. Om het Lüneburger-model effectief te kunnen laten zijn, moeten deze basisregels voor de bejaging van zwartwild te allen tijde consequent worden nageleefd. Of het nu gaat om bersjacht, aanzitjacht of bewegingsjacht. Belangrijk is dat jagers met gebrek aan kennis en ervaring moeten worden opgeleid. Het zwartwild is als geen ander wild afhankelijk van de weidelijkheid van de jagers.

Er zijn natuurlijk altijd omstandigheden die je dwingen om het beheersmodel aan te passen. In geval van de klassieke varkenspest moet alles geschoten worden. Uiteraard weer te beginnen bij de frislingen omdat die voor 69% verantwoordelijk zijn voor de overdracht van

de ziekte. Dan de overloper (30%) en als laatste volwassen zwijnen (1%). Of bijvoorbeeld wanneer zwijnen te dicht bij de bebouwde kom komen. Dan moet je handelend optreden en niet krampachtig vasthouden aan een model.

Het Lüneburger-model wordt echter ook wel gezien als de schuld van de grote aantallen wilde zwijnen. Jagers zouden zich er te rigide aan willen houden, maar onvoldoende resultaten boeken. Daardoor wordt het afschot niet gehaald waarna binnen enkele jaren het veld niet meer beheersbaar is. Wanneer ik een scherp mes aan iemand geef en hij snijdt zich, dan is het toch niet de schuld van het mes?

Zo is dat met het Lüneburger-model ook. Wordt het model voor 100% uitgevoerd, dan werkt het. Wijk je fundamenteel af, dan is de kans groot dat het zich tegen je keert. Maar blijf altijd nadenken en pas je beheersmodel aan aan je eigen situatie zodat je heer en meester blijft over je veld.

Wanneer je niet zo van de theorieën of modellen bent en toch effectief wilt beheren, dan adviseer ik je om te jagen als een wolf. In gebieden waar zwijnen en wolven naast elkaar voorkomen is meestal sprake van een heel gezonde zwijnenpopulatie. De wolf pakt de kleine, zieke, afwijkende en zwakke zwijnen. De wolf kijkt niet naar trofeeën of naar gewicht. De wolf wil vlees op de plank en wel zo snel en gemakkelijk als mogelijk. Daar kan menig jager nog wat van leren; wanneer hij uit is op beheer, natuurlijk.

In één van de Duitse jachtbladen stond een tijd geleden dat er in Baden-Württemberg per gestrekt zwijn 154 kilo wordt gevoerd. Andere media berichtten over 100 tot 400 kilo per gestrekt zwijn. In Nederland eet een slachtvarken (van circa 120 kilo) gedurende zijn leven 270-300 kilo. Daarmee vergeleken is iedere verhouding zoek, toch?

Ja, dat kun je wel stellen. Ik heb het ook gelezen. Sindsdien gebruik ik dat gegeven tijdens mijn voordrachten om mijn visie op voeren te beargumenteren. Voeren is bedoeld om de zwijnen ergens

naar toe te lokken. En dat kun je al met heel weinig voer (maïs) per keer. In de Rheinland-Pfalz mag je, geloof ik, 1 kilo per keer voeren. Wat mij betreft komt dat niet zo nauw. Je moet genoeg voeren om ze te lokken. Als dat 2 kilo is, dan is dat maar zo. Als 0,5 kilo genoeg is, prima. Het gaat erom dat we ze lokken en niet vetmesten. Er zijn in mijn optiek drie soorten voerplekken. De eerste is de afleidvoerplek (Ablenkfütterung). Deze voerplek is bedoeld om de zwijnen bij de gewassen weg te houden en daardoor de schade te beperken. De plek is een paar honderd meter van het schadeperceel verwijderd en ligt bij voorkeur in het bos. Er wordt minimaal voer gestrooid, meestal maïs. Zo mogelijk dagelijks voeren. Er mag absoluut niet gejaagd worden op die plek. Doe je dat toch, dan is het effect van de afleidvoerplek snel verdwenen. De tweede soort voerplek is de lokplek (Kírrung). Dit is vaak een plek in het bos, maar je komt ze eigenlijk overal tegen. Zelfs midden op het veld waar in een straal van 200 meter geen dekking is. De Kírrung is bedoeld om zwijnen te bejagen. Ook hier is weinig voer vaak al genoeg. Strooi breeduit zodat de zwijnen niet op een kluitje hoeven te lopen om aan het voer te komen. De derde voerplek is een echte (bij)voerplek. Formeel is die in de meeste regio's niet toegestaan, maar in tijden van nood (voedseltekort) kan ontheffing worden aangevraagd om een tijdelijke voerplek aan te leggen. Dit gebeurt in overleg met de regionale overheid, de WBE's en de FBE's. Het komt echter heel beperkt voor. Ook wanneer

zwijnen oraal ingeënt of onvruchtbaar gemaakt moeten worden, gebruikt men daar dit soort voerplekken voor. Ook dan wordt er veelal maïs gevoerd. Wederom is bejaging van zwartwild op deze voerplekken ten strengste verboden.

U hebt jaren gewerkt in een gebied van de Duitse staat. Het doel was integraal beheer. Van houtproductie tot wildbeheer. Van cultureel erfgoed tot natuureducatie. Al geruime tijd is de scheiding tussen die werkvelden groter geworden. U hebt vanuit een kwalitatieve rol beheerd. Vandaag gaat het om kwantiteit; de marktwerking heeft zijn intrede gedaan. Hoe kijkt u naar die ontwikkeling?

? Het financieel uitbuiten van de jacht is de dood in de pot. Ik hecht aan cultuur. Jagen is een deel van mijn cultuur. Door de jacht is de mens mens geworden. Waar zijn de tradities gebleven. Op drukjachten wordt nauwelijks nog tableau gelegd. Steeds minder jagers kunnen jachthoornblazen. Jagers hebben nauwelijks nog binding met hun veld. Mede daardoor is beheer moeilijker geworden. Jagers kennen hun veld niet. Ze zijn beperkt inzetbaar. Dat daardoor de jacht ook bij de lokale bevolking draagvlak verliest, is een logisch gevolg. Vroeger was de jacht iets waar het hele dorp bij betrokken was. Nu komen de jagers in het donker, schieten een beest en zijn weer weg voordat je het weet. Het gaat steeds meer om geld en trofeeën. Ik vind het jammer, maar het is ook een gevolg van de tijdsgesest.

Ik heb ongeveer 200 zwijnen eigenhandig geoormerkt. Daarvoor hoefde ik ze nauwelijks te vangen. Ik ging op een krukje zitten, nam wat voer in mijn hand en lokte ze. Ze hadden al snel door dat ik te vertrouwen was en ook na het oormerken bleven ze komen. Dit soort dingen komt nu niet of nauwelijks nog voor. De jager heeft er geen geduld meer voor. De onderzoeker/wetenschapper trouwens ook niet.

Tot slot, Herr Happ, wat is uw mooiste jachtervaring?

Och, dat zijn er zoveel. Ik kan er niet één kiezen, dan doe ik de rest tekort. Wat ik echter het leukste en meest dynamische vond, was de lokjacht op houtduiven. Onzichtbaar zijn en goed schieten zijn dé voorwaarden voor succes. Ik heb er niet zoveel geschoten, maar tot en met de laatste vond ik het spannend. Wat wij meestal met de duiven deden, was koken, daarna de borsten eruit, de borsten met spek omwikkelen en dan braden. Wat vind je trouwens van de goulashsoep? Die heb ik vannacht nog gemaakt want dan konden de smaken nog even goed doortrekken..

DE PAANDER
Jacht & Outdoor

JUTESTRAAT 21
7461TS RIJSSSEN
TEL: 0548 788 530

nu ook wapens & Munitie
van alle bekende merken

WWW.DEPAANDER.NL

Bij ons in de winkel vindt u o.a. terreinwagens, wapenkluizen, hoogzitten, hondenartikelen, kijkers, kleding enz. van de merken:

Laksen, Fjäll Räven, Härkila, Seeland, Baleno, Deerhunter, Meindl, Hubertus, Skogen, Le Chateau, Aigle, Han Wag Geco, RWS, B&P Rottweil, Focchi, Clever mirage, Norma, S&B

DER JAGDSPEZIALIST
UW PARTNER VOOR JACHT IN DUITSLAND

- (Juridisch) Advies rondom het jagen in Duitsland
- Jachtveldbemiddeling
- Aanvraag en verlenging van Duitse jachttaktes
- Drukjachten
- Aanzitjacht

Foto: WMH Maarten Fijnaut info@der-jagdspezialist.com
0049 (0) 6196 / 768 0160 www.der-jagdspezialist.com

BRENNKE
ORIGINAL

**LOODVRIJ
ZONDER NADELEN**

TIG nature
TUG nature
BRENNKE TAG

www.brenneke.com

Wapenhandel Appermont NV
Tel.: +32 (0)89 411139
info@appermontguns.com
www.appermontguns.com